

FRÅN HEMBYGDSARBETET

SKOGSTIBBLE FORNMINNESFÖRENING

20 ÅR

För något mera än tjugo år sedan började man i Skogstibble på allvar att intressera sig för vården av socknens fornminnen och för tillvaratagande av fornsaker och kulturföremål från framfarna tider. Verksamheten tog fart sommaren 1928, och med anledning härav firade föreningen i augusti 1948 sitt tjugoårsjubileum genom att ordna en utställning av de flesta av de tillvaratagna föremålen. Skogstibble fornminnesförening har ej uppstått genom något initiativ utifrån, det är bygdens män som själva blivit intresserade av de spår av gångna tiders kultur, som påträffats på åkrar och ängar, i mossar och vid stränder, och det är bygdens män själva, som beslutat att tillvarataga dessa bevis för att deras hembygd sedan urminnes tider varit befolkad. Så har föreningen växt fram, organiskt, som ett uttryck för odalmännens egna intresse för de odalmän, som före dem brukat den uppländska jorden. — Det ligger i sakens natur, att föreningen ej kan ståta med ett stort medlemsantal, men detta till trots visade utställningen att stora resultat kan åstadkommas, när ett verkligt intresse föreligger. Man har ej haft och har ej heller nu någon fast lokal att förvara fynden i eller att använda som samlingsplats vid föreningssammankomster, och detta har i sin tur återverkat på att man ej önskat värva ett stort medlemsantal. I stället har personligt intresse för själva saken varit det bestämmande för medlemskapet i föreningen.

Så har man under årens lopp samlats och gemensamt arbetat på att tillvarataga de förvisso ej fåtaliga fornminnena inom socknen. Bautastenar, förut omkullfallna och glömda av alla, utom av dem för vilka de lågo i vägen, ha ånyo blivit resta, runstenar, som legat dolda i broar ha åter fått minna om de män, för vilkas skull de blivit ristade, gravar ha undersökts med bistånd av professor G. Ekholm från Uppsala, och en gammal kanot, gjord i två delar och hopkilad med krysskilar, ligger i en bod och väntar på en fackmässig konservering. — Intresset för den egna hembygdens fornminnen har vidgats till att omsluta större områden, och så har man

Bild 1. Några av de ledande inom Skogstibble Fornminnesförening: fr. v. byggmästare E. Eriksson, lantbrukare O. V. Sundkvist, lantbrukare G. Björling (ordf.), hemmansägare H. Sundqvist (kassör). Längst t. h. handelsbördet Olle Andersson, utställningens initiativtagare.

Bild 2. Detaljbild av utställningen. I förgrunden de förhistoriska fynden.

företagit utflykter vida omkring i det uppländska och sörmländska kulturområdet. — För att kunna finansiera verksamheten har man ordnat med mässor och försäljningar, som inbringat rätt avsevärda belopp. I och med det andra världskriget blev det slut på denna gren av verksamheten. 1938 hade man den sista försäljningen. 1939 bildade fru Lotta Nylund en stickningsklubb inom föreningen, och de kvinnliga medlemmarna hunno under några år förfärdiga mängder av nyttiga ting, som kommit den svenska försvarsberedskapen till godo. — Så småningom har medlemsantalet rekryterats med flera yngre medlemmar, och äran av den utställning, som fick celebrera föreningens tjuogoårsjubileum, tillkommer just en av dessa yngsta medlemmar. Eftersom man ej har någon lokal, har sammankomsterna mestadels hållits hos fru Lotta Nylund, i vars hem också en stor del av de insamlade föremålen har förvarats. När föreningen nu blev tjuogo år väcktes förslag om att till en plats samla alla föremål, som påträffats under årens lopp, och till detta ändamål lånades en skolsal, i vilken den imponerande samlingen utställdes till allmänt beskådande. Den utomstående besökaren vill ge Skogstibble fornminnesförening en varm eloge, dels för den välordnade utställningen i och för sig, och dels för kvaliteten och kvantiteten av de föremål, som här exponerades. De flesta föremålen voro nummerade och katalogiserade, med noggranna angivan-

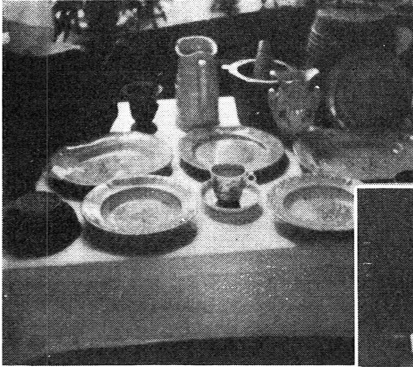

Bild 3. Porslins- och träkärl.

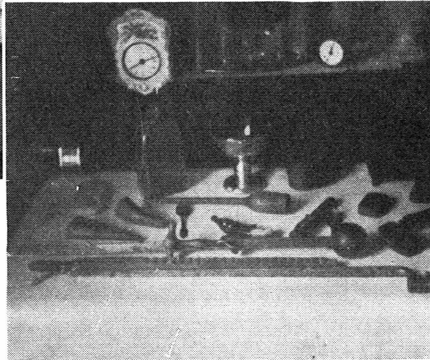

Bild 4. Måttsatser, kruthorn, olika ur m. m.

den av fynddata och fyndplatser, och på ett tilltalande sätt arrangerade på med vitt papper klädda bord eller upphängda på väggarna. Bland förhistoriska föremål förtjäna två trindyxor, en flintspjutspets från hällkisttid, ett stort antal skafthålsyxor, en spännbuckla och ett likformat spänne av brons samt en vackert utformad liten brynsten ett särskilt omnämnande. Dessutom fanns en del vanliga skärvor av boplatskeramik samt lerklining från hyddor av förmodligen samma karaktär som de bekanta husen från Åloppe. En kvarnsten (underdelen till en handkvarn) stod utanför skolan och gjorde god tjänst som skylt. — Bland kulturföremål från senare tider märktes särskilt ett antal verktyg och måttsatser, mangelträn, väffel- och rånjärn, trä- och porslinskärl, flera olika slags ur, linberedningsredskap, psalmböcker, silkesschalar, silverskedar och t. o. m. en del äldre svenska frimärken och mynt. — Det var ett sant nöje att besöka denna utställning, och med speciell glädje noterade besökaren det varmhjärtade intresse för sin hembygd och dess minnen, som var och en av föreningsmedlemmarna lade i dagen. Man fick det bestämda intrycket, att detta var en verklig idealförening, där själva saken, d. v. s. värden om det som finns kvar från forna tider, var något som låg varje föreningsmedlem varmt om hjärtat.

Söndagen den 15 aug. avslutades utställningen genom att man efter kyrkdags samlades i utställningssalen i skolan, där föreningens ord-

förande lantbrukare Gustaf Björling inledningsvis hälsade medlemmar och besökare välkomna, varefter han gav en historik över föreningens tillkomst och dess arbete genom åren. Därefter överlämnades ordet till undertecknad, som gav en arkeologisk orientering över Skogstibblebygdens förhistoria. Skogstibble hör just till de trakter av Uppland, som tidigast höjt sig över havet, sedan inlandsisen dragit sig tillbaka. Efter föredraget vidtog kaffedrickning under animerat samtal mellan de många olika borden som dukats, och man befästes alltmera i den uppfattning man redan fått: Skogstibble fornminnesförening är värd en varm hälsning för det arbete den utfört, och som den av allt att döma i fortsättningen kommer att utföra.

Anna-Märta Tjernberg.

KULTURHISTORISK UTSTÄLLNING I EDSBRO

Hur skall man fördriva »tråkigheten på landsbygden»? Ett bra sätt, som vi prövat här i Edsbro, är att anordna en hembygdskurs. Med Stockholms läns bildningsförbund och Upplands fornminnesförening som huvudanordnare och med pekuniärt understöd från kommunalfullmäktige och socknens religiösa och ideella föreningar hölls här 22—24 okt. 1948 en kurs under mottot »Känn Din Hembygd». Föreläsare voro intendent Nils Ålenius och konsulent Roland Hammarström. På ett enkelt och medryckande sätt läto de oss göra resan tillbaka till gångna tider, så att vi tyckte oss höra både gårdsrået, slagans dunk på logen och nyckelharpans surr i bröllopsgården.

I samband med kursen hade vi anordnat en utställning av gamla kulturföremål från Edsbro. Sanningen att säga väntade vi inte så mycket av utställningen. Antikvitetsjägare har härjat här som anorstädes i Uppland. Dessutom har Söderby-Karls hembygdsmuseum samlat åtskilligt från Edsbro. Vi blev därför minst sagt häpnadslagna, när vi hopsamlade utställningsmaterialet och fick se att så mycket ännu fanns kvar i gårdarna. I lider och magasin hängde utsökt snidade och målade lokor och selkrokar, rockblad, skäktsvärd och vävlunor. Där funnos vargspjut, vargsaxar, ljuster och blosskorgar, 1600-talsflöjlar med käck trätupp, hackjärn för surkål, räckjärn, mäskroder, laggjärn och skärar av uråldrig typ. Där fanns ristar och träplogar, buk-ok och så-stång, slagor och fästmörärsor. I en gård i Sättra by fanns ännu den vagga i behåll, i vilken släktens telningar gungats till sömns sedan 1753.

Bild 1. Från utställningen i Edsbro 22—24 okt. 1948.

Inte mindre förvånade blev vi, när bondmororna visade sina förråd av textilier, gamla kläder och husgeråd. Där fanns underbara gamla ryor, dukar i 8- och 10-skaft, hemvävda broderade kyrkschalar och nattvardsschalar, hemvävda och hemfärgade möbeltyger, bolstervarstyger, ungmorsklädningar, stycken och mössor samt hela lager av granna brudgumsvästar. Av köksattiralj fick vi verkliga praktsaker, bl. a. en mycket vacker uppsättning av ostkar. Vidare mangelbräden från 1600-talet med ålderdomlig dekor.

Tyvärre kunde vi inte visa allt. Våra begränsade utrymmen (2 salar i folkskolan) tilläto oss inte utställa möbler och andra skrymmande saker i den utsträckning dessa föremål förtjänat.

Utställningen blev själva toppunkten i hembygdskursen. Intendent Ålenius visning av föremålen skall sent glömmas. De döda tingen fick stämma och talande tunga.

Intresset för kursen var mycket stort. Lokalerna räckte ibland inte till för besökarna. Det allra bästa är till sist, att intresset för hembygden har väckts hos många Edsbro-bor, som förut stått om inte avvisande så dock frågande inför hembygdsrörelsen. Vi vill tro, att kursen givit många nya insikter och impulser, som kan gagna hembygdsföreningens fortsatta arbete.

Det allra närmaste målet är nu att överflytta 1700-talsgården

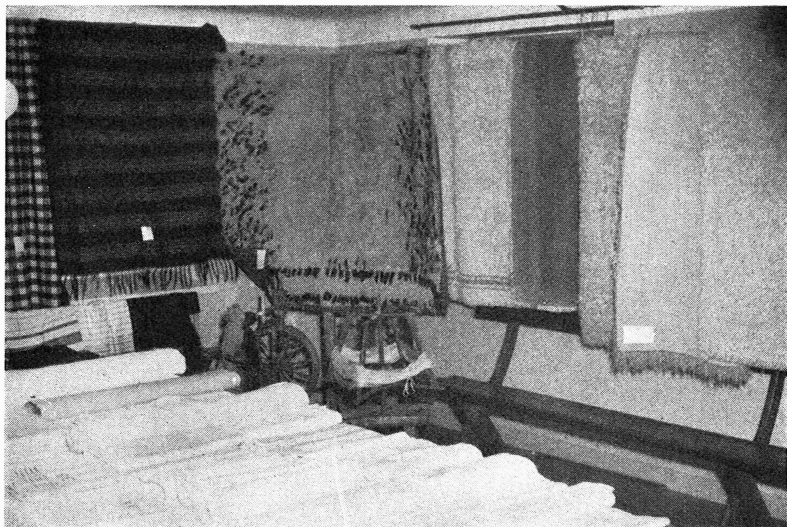

Bild 2. Textilavdelningen vid Edsbroustställningen.

Björksättra, som av Holmens Bruks- och Fabriksaktiebolag i sommar skänkts till hembygdsföreningen att uppföras på dess tomt Åsavallen. Där hoppas vi kunna samla något av det värdefulla, som utställningen visade. Vi eftertraktar inte något museum. Vi vill skapa en gammal trivsamt bondgård, där föremål från gångna tider får en hedersplats, och där den nya tidens människor får känna hur lugnt och fridfullt man levde på den tid, då man inte kände till något annat ur än soluret ute på gårdstunet.

Karl-Arvid Grandin.

GAMLA GRENOME VÄXER FRAM

Det har varit en innehållsrik sommarperiod på Gamla Grenome i år. För det första har byggnadens yttre återställts i sitt ursprungliga skick, de som sågo huset under dess förnedringsperiod stanna i dag häpna inför förändringen, som lockat fram byggnadens ursprungliga skönhet i linjer och proportioner. Och vi i byggnadskommittén känna verklig tillfredsställelse vid medvetandet om att denna reparation är riktigt gjord: grunden är förbättrad, sprickorna

i murarna lagade, nya fönster och dörrar insatta och taket omlagt. Vi ha också så smått börjat med den inre reparationen, nämligen med den ena halvan av huset, som innehåller vaktmästarbostad på nedre botten och Riddarsalen en trappa upp. Naturligtvis är detta i skrivande stund ej färdigt på långa håll, men vi kanske få det klart före vinterns inbrott. Grundgrävningen till den blivande parstugan är också påbörjad, och så fort byggnadstillståndet kommer, sätta vi i gång med dess förflyttning från Nordansbol till Gamla Grenome.

Verksamheten ha vi fortsatt enligt de traditioner vi grundlagt under föregående år. Sålunda firade vi valborgsmässoafton med bål på Kvarnbacken och samkväm inomhus, och sången ljöd taktfast och friskt, fast det regnade betänkligt.

På midsommaraftonen samlades vi tidigt på eftermiddagen till fest. Intendent Ålenius höll hembygdsföredrag, Tuna hembygdskör gladdade oss med en vacker och stämmningsfull sångavdelning, Stavby skolbarn både sjöng och spelade teater för oss med verklig bravur, och slutligen framförde några vuxna ungdomar dels »En liten comœdia» av Gustav Fröding, dels en dramatisering av den kända folkvisan »Per Svinaherde». Efteråt satte lekledare och spelmän fart på dansen kring majstången, som var rest mitt på tunet framför huvudbyggningen.

En dag i sommar kom en fru Falk från Uppsala och hälsade på. Hon berättade, att hon var född i Gamla Grenome gård och flyttade därifrån för — 80 år sedan! Det låter fantastiskt, men hon är nu 88 år. Ännu minns hon klart och tydligt precis allting från sin barndoms Grenome. Hon beskrev de gamla uthusens placering kring gårdsplanen: både »plåten» (= en torkria), stall, oxhus och ladugård. Hon pekade ut, var vällingklockan hängt i sin ställning. Vidare visade hon oss platsen för en statstuga, »Nederstugan», nere vid grunden. Hon var nästan blind men sökte sig ändå med stor säkerhet fram inomhus, berättande alla möjliga detaljer: hur kakelugnarna sett ut — särskilt den i sängkammaren, i vars nisch faderns ölsupa stått till värmning om kvällarna —, var broderns klavér stått i Riddarsalen och hur möblerna varit placerade. Hennes sökande händer dröjde med särskild smeksamhet vid vissa för henne minnesrika detaljer. Sålunda kunde hon knappt släppa taget om en kraftig hake på en dörr. Hon berättade, att den haken räddat hennes mor och de mindre barnen från överfall av en landsstrykare en kväll, då mannen — befallningsman Forssman på Grenome — och allt annat manfolk gått på auktion. — »Tur för oss att haken höll! Mor höll emot inifrån med ett vedträ, så den inte skulle hoppa ur, så som den där strykern skakade på dörren! Ett par gånger

Bild 1. Möbelgrupp ur f. förste bibliotekarien¹ Oskar Lundbergs donation till Grenome.

gick han, och vi trodde det var över, men så kom han igen! I två timmar höll han på!» — Hon berättade också om den då mycket omtalade bersån på Kullbacken närmast huset. Den bersån var

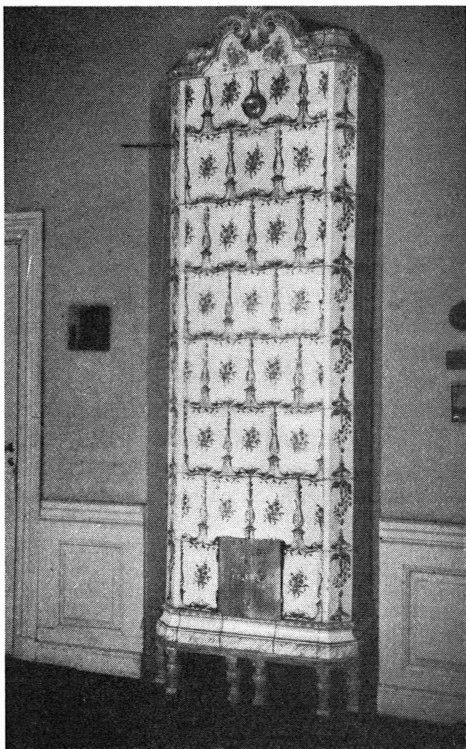

Bild 2. 1700-talskakelugn från Stora Bärby, Giresta s:n, som förvärvats för Grenomes inredning.

ju som gjord för herdestunder under det romantiska 1800-talet, och ungdomarna i familjen återvände med förkärlek dit många vackra sommarkvällar, långt sedan de flyttat från gården. Hon berättade vidare om dalfolket, som skickats efter för att flytta uthusbyggnaderna ner till den nya gården, hur de trampade upp en ny väg, som ännu efter dem kallas »Dalvägen». — Hon berättade också om »hopläggningsbalerna». Herrskapen anordnade dem uppe i Riddarsalen, det enklare folket i »bagarköket» på nedre botten.

Ett besök av ett helt annat slag fick gården senare på sommaren, då f. förste bibliotekarien fil. d:r Oskar Lundberg från Uppsala kom ut och på sitt försynta sätt frågade, om vi männe skulle ha användning för en del möbler, som han i så fall skulle vilja donera till gården. Jag anade ju inte då, hur verkligt storslaget detta erbu-

dande skulle visa sig vara. I själva verket är denna donation den värdefullaste vi hittills fått till Grenome. Och alla möblerna härstamma från gods och gårdar i Uppland. Donationen omfattar möbler till ett rum i 1700-talsstil, ett rum i 1850-talsstil, ett barockskåp till riddarsalen m. m. (bild 1). Senare har bibliotekarien Lundberg bidragit till inköp av en vacker Mariebergskakelugn för 1700-talsrummet (bild 2). — Vid vårt gilles årsmöte i augusti försökte vi så gott vi kunde tacka d:r Lundberg för hans storslagna gåva.

Men det största ämnet till glädje och tacksamhet är dock, att tanken med Gamla Grenome som ett centrum för hembygdsarbetet inom Uppland, särskilt för verksamheten med ungdomen, har visat sig så livskraftig, att den kan gripa och inspirera andra än oss, som från början omfattat idén med glädje och satt igång arbetet med i många tycke kanske alltför högtflygande planer. Vi ha fått bekräftelse på, att dessa planer säkerligen kunna förverkligas. Och vi ha samtidigt fått nya krafter att arbeta med det stora målet för ögonen och förstå, att det är klokt av oss att inte pruta av för mycket på våra önskemål, som visst inte äro ouppnåeliga.

Så skrider verket framåt ett steg omsänder — men *framåt* går det!

Karin Alinder.

ARBETARRÖRELSENS ARKIV I ENKÖPING

Sedan 1944 finnes i Enköping en institution, som kallar sig Arbetarrörelsens Arkiv. Den är tillkommen med Arbetarrörelsens Arkiv i Stockholm som mönster. Stockholmsarkivet grundades 1902 av fil. d:r Oscar Borge och torde numera omfatta uppemot 500,000 nummer.

Enköpingsarkivet är givetvis av blygsammare format. Siffrorna är ändå ganska imponerande med tanke på den relativt korta tid arkivet verkat och att det bara är fråga om material från ett relativt begränsat område. Sålunda omfattade arkivet vid årsskiftet 1947—48 14,513 katalogiserade föremål från 97 anslutna föreningar. Dessutom finns en litteraturavdelning rörande arbetarrörelsens historia om 610 band, en stor avdelning tidningsurklipp på inte mindre än 5,400 sidor och 8 stora album med tillsammans 587 fotografier från Enköping, främst från olika folkrörelsers verksamhet. Man kan vidare nämna att arkivet förvarar ett hundratal klichéer, ett antal äldre tavlor och 40 fanor och standar, därav Enköpings arbetareförenings från år 1879.

Och vilka föreningar är det, som har sina arkivalier samlade på

detta onekligen rationella sätt? Ja, ungefär hälften är fackföreningar, ett tjugotal politiska och resten andra organisationer av olika karaktär, såsom bildningsorganisationer m. fl. Här förvarar man sina handlingar såsom protokoll, korrespondens och annat, och den som vill forska i den lokala arbetarrörelsens historia torde här kunna finna allt som kan ha intresse. Ännu är det kanske en hel del som inte fått ålderns patina i någon högre grad, men framtiden torde kunna rätt bedöma det stora värdet av oersättligt handskrivet material, som här blir bevarat och vårdat under sakkunnig ledning.

Arkivet som sådant har framträtt offentligt en gång. Det skedde förlidet år då en stor utställning hölls i Folkets hus 2—8 sept. 1947. Där fann man tabeller, planscher, över 500 fotografier, beledsagande texter m. m., som tecknade den lokala arbetarrörelsens utveckling från 1883, då den första organisationen bildades. Fyra kvällar bjöds det dessutom på särskilda program, då arbetarrörelsens pionjärer berättade om rörelsens genombrott. Stadsfullmäktiges ordförande Ans. Andersson talade första kvällen och öppnade utställningen, och följande kvällar medverkade fil. d:r Tage Lindbom, riksdagsman Charles Lindley och borgarrådet Gottfrid Björklund.

Den som varit den drivande kraften i allt detta arbete och som vårdar arkivet sedan dess tillkomst är herr August Karlsson. Det arbete han där nedlagt är oerhört betydelsefullt och har bl. a. föranlett Enköpings stad att uppdraga åt honom att ordna upp stadens ganska försummade arkiv i rådhuset, vilket arbete nu pågår som bäst.

Sist skall endast en sakuppgift lämnas. Arkivets adress är Fjärdhundragatan 23. Arkivarien, herr Karlsson, står där till tjänst för den intresserade; arkivet är väl värt ett besök. Det avslöjar många sidor av livet i Enköping, både i gångna tider och just nu, sidor som kanske inte är så väl kända av alla Enköpingsbor. Därför försvarar arkivet väl sin plats i den oerhört vittgrenade rörelse, som kallas hembygdsrörelsen. Ingen känner sin hembygd riktigt med mindre än han vet något om de folkliga rörelserna, deras genombrott och arbete.

Tage Tapper.

UTSTÄLLNING I HARBO

Det är särskilt två större händelser som Harbo hembygdsförening kan notera under 1948. Den första, och för oss kanske den största

Harbo hembygdsförening: Från textilavdelningen vid utställningen i Harbo 18 juli 1948.

och mest glädjande, var när föreningen på Disagilletts stämma 4 febr. i Uppsala under högtidliga former fick mottaga gillets pris och diplom för förtjänstfullt arbete inom hembygdsrörelsen. Vi kan därför med fog känna oss stolta samtidigt som det för oss blev en sporre till fortsatt arbete för hembygdsvården.

Den andra stora händelsen var den hemslöjdsutställning, som föreningen anordnat i samband med sin sommarfest 18 juli. Denna utställning, förlagd till kyrkskolan, var anordnad i samarbete med Västmanlands läns hemslöjdsförening och Upplands fornminnesförening. Den omfattade både äldre och nyare kvinnlig slöjd samt även äldre manlig slöjd. Utställningen krävde en hel del förarbete och inventeringen handhades av intendent Ålenius, som på sitt vanliga energiska sätt letade reda på precis de hemslöjdsalster, som behövdes för att göra det hela så värdefullt och belysande som möjligt. Tyvärr var den tid, som vi hade till förfogande för inventeringen, i knappaste laget och det blev därför ett drygt arbete att hinna med alla gårdar där vi visste att det fanns något av värde.

Genom denna inventering har Harbo hembygdsförening fått en värdefull inblick i hur omfattande hemslöjden varit och ännu är i

Harbo hembygdsförening: Från utställningen 18 juli 1948.

Harbo. Ordandet av utställningen, också detta ett drygt arbete, gjordes av hemslöjdskonsulent Olga Anderzon, Västerås.

Festen, som hölls vid hembygdsgården, gynnades av ett strålande sommarväder. Fil. mag. Karin Alinder, för oss välbekant genom sitt hembygdsspel »Te Harbo å fria», uppfört vid gårdens invigning förra året, talade om »Ungdomen och hembygdsarbetet» och intendent Ålenius gav genom sitt föredrag »Hemslöjden i Harbo» en orientering över utställningen. Såväl festen som utställningen hade god publiktillslutning och lämnade ett bra netto.

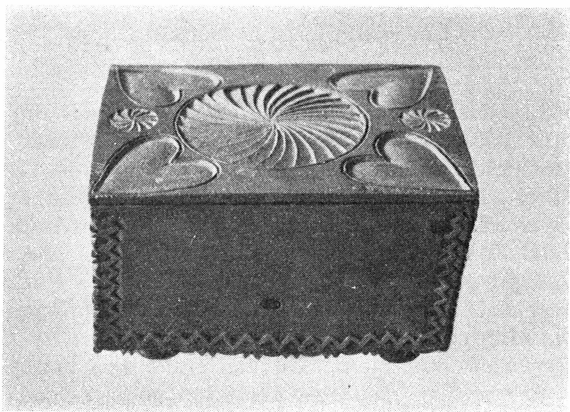
Från föreningens verksamhet i övrigt under året kan nämnas det sedvanliga firandet av Valborgsmässoafton med vårdkase, sång av kyrkokören och tal av kyrkoherde Bergvik, samt midsommaraftnens lek kring majstång som rests på gårdsplanen.

Harbo hembygdsförening: Utställningen vid sommarfesten demonstreras av intendent Ålenius.

Åtskilliga föreningar och enskilda har anordnat sina fester och samkväm vid hembygdsgården och att alla, både äldre och yngre, tycks trivas där bevisas bäst av att dessa fester alltid är välbesökta.

Aug. Johansson.

Harbo hembygdsförening: Snidat skrin, prov å Harbohantverk.

Bild 1. Agronom Gunnar Bergman i samspråk med landsantikvarien vid sjöfartsmuseets öppnande 8 aug. 1948.

ROSLAGENS SJÖFARTSMINNESFÖRENING 10-ÅRSJUBILEUM

Roslagens sjöfartsminnesförening har flyttat den s. k. Domaregården i Häverö socken till Kaplansbacken i Väddö. Den ena flygelbyggnaden är sjöfartsmuseum och den andra vaktmästarbostad. Invigningen av de slutförda arbetena högtidlighölls 8 aug. 1948, varvid landsantikvarie Nils Sundquist, Uppsala, höll ett med stort intresse åhört hembygdsföredrag.

Agronom Gunnar Bergman, Väddö, höll ett inledningsanförande, som formade sig till en återblick på föreningens 10-åriga verksamhet. Det lydde:

Det var 15 mars 1938 som den dåvarande kaplanen, komminister

Ernfrid Ljungwe, här på gården trummade samman sjöfartsgubbar och en del landkrabbor för att ge form åt en sjöfartsminnesförening — tanken på en sådan hade varit levande sedan ett par år bland de sista sjöveteranerna.

Föreningen fick vind i seglen från början. Den måste anordna fester för att få in pengar. Ett lyckokast var när jag gick till förre ålfiskaren Edv. Vågman och bad honom bli med och spela teater. Till min överraskning gick han med på detta utan att blinka — han närmade sig då de 70 åren.

»Vågmanspjäserna» inspelades på klassiskt vis. Jag lade upp skelettet till pjäsen, och sedan utformades denna under repetitionerna. Dessa pjäser blevo mycket populära och drog folk även från grannsocknarna. Föreningen fick goda affärer. Nu ville man göra ett storverk. På auktion i Bergshamra inköptes en av de sista roslagsskutorna, slupen Elvira. Roslagsskutorna ha utgjort ett vackert och förnämligt inslag i det gamla Roden, och nu ville man bevara en sådan som ett minne. Men innan Elvira konserverades skulle hon få gå ut på fraktfart sista gången. Det var festivitas på den flaggprydda Elvira, då hon under musikens toner bogserades till Stäkets varv i Roslagsbro. Här hämtades en skans, som tillhört skonertskeppet Anna och Meta av Norrtälje. Elvira tålde inte påfrestningen av den tunga skansen utan blev vrak här nedanför i Storfjärden.

Men masten från Elvira reser sig här framför oss och skansen kan beses i vårt museum.

Roslagens sjöfartsminnesförening hade som sagt förlig vind. Så kom branden 20 januari 1942. Kaplansbacken brinner! Hela huset blev övertänt. Här på gårdsplanen träffade jag Fredrik Nilsson. Han hade svårt att hålla gråten tillbaka och sa: »Nu är det slut med gamle Nisse!» Han ville helt inställa firandet av sin födelsedag följande dag. Men så blev icke fallet — Fredrik Nilsson firades. Att vi icke hängde läpp den gången tror jag hade den allra största betydelse. Den ena efter den andra vittnade om att de skulle göra nya modeller och så har även skett.

Föreningen fortsatte sin verksamhet efter branden, och livsgnistan uppehölls genom utgivandet av årsskriften Rospiggen, vars nionde nummer utkommer i höst. Denna tidskrift har som uppgift att uppteckna traditioner från segelsjöfartstiden och har fått stor spridning både inom och utom Roslagen.

Emellertid — att vi stå där vi nu är ha vi att tillskriva kapten Eliord Eriksson, som genom donation av Domaregården i Häverö gett föreningen tillfälle att flytta och uppföra en minnesrik gammal byggnad i ersättning för den brunna. Den har även inretts på gammalt roslagsvis.

G. B.

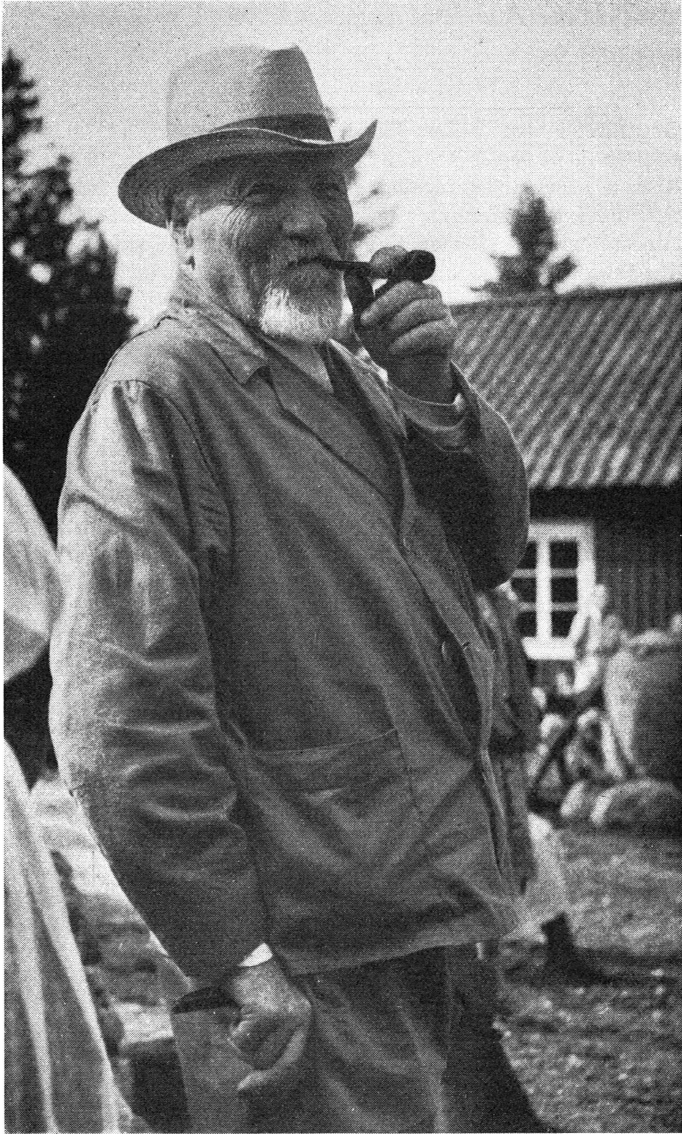

Bild 2. Sjökapten J. A. Johansson gav den rätta rospiggsstämningen när Roslagens sjöfartsmuseum öppnades.

INVIGNING AV SOCKENFANA I STOCKHOLMS-NÄS

På årsmötet i Stockholms-Näs Hembygdsförening år 1946 beslöts att anskaffa ritning för sockenvapen och sockenfana. Det av Riksheraldikern utarbetade förslaget godkändes i dec. nämnda år av K. Maj:t. På frivillighetens väg har närmare 900 kr. anskaffats och kommunen har bidragit med det som ytterligare erfordrades. Fanan, utförd av bästa fansiden, är förfärdigad å Handarbetets Vänner ateljé i Stockholm. Den har färgerna rött och gult — Upplands färger — samt är försedd med en ärkebiskopsmitra och en ek. Det förra emblemet syftar på den inom Stockholms-Näs socken belägna ärkebiskopsborgen vid Stäket, eken symboliserar det rika ekbeståndet på trakten.

Intresset för faninsamlingen har varit stort bland gemene man. Bidrag från 50 öre till 50 kronor ha lämnats av sockenborna.

Sedan vi voro säkra på att erhålla fanan från tillverkaren, bestämde dagen för invigningen till söndagen 10 okt. 1948. Vår förhoppning om ett gott väder på invigningsdagen sveks icke. Klockan 11 hölls högmässa i vår kyrka med predikan av kyrkoherde Beinhoff. Till högmässan hade infunnit sig hedersgästerna landshövding och fru Kjellman och landsantikvarie Sundquist jämte talrika sockenbor. Kl. 12.45 skedde samling vid hembygdsgården, där uppställning skedde med Svea Flygflottiljs musikkår och fanborgen i täten, bestående av hemvärnets och lottaavdelningens fanor, där efter den ännu icke blottade sockenfanan och så de båda standaren tillhörande arbetareföreningarna inom socknen. Under en marsch anträdde färden till kyrkan, där fanborgen paraderade utanför medan allmänheten intogade i kyrkan. Fanborgen ställde upp i koret, varefter en psalm sjöngs. Landshövding Kjellman emottog så sockenfanan, som under landshövdingens invigningstal blottades och överlämnades till de båda representanterna för församlingen och kommunen. Härvid blåstes fanfarer från läktaren och »Sveriges Flagga» spelades. Kyrkoherde Beinhoff höll tacktalet, vari han gav uttryck för den förhoppningen, att sockenfanan måtte bli en symbol för sammanhållning och god anda inom socknen. Efter en kort altartjänst uttogade fanborgen med sockenfanan i täten. Vid kyrkogårdsgrindarna hade musikkåren fattat posto och spelade Marcia Carolus Rex. Efter uppställning framför minnesstenen avtågade de deltagande under musik till hembygdsgården, där kaffe serverades för omkring 200 personer. Lottorna hade beredvilligt ställt sig till förfogande. Under samkvämet utfördes musik under ledning av

Stockholms-Näs nyinvidga sockenfana bäres ut från högtidligheten i kyrkan.

musikdirektör Bertil Wiklander. En insamling, avsedd som bidrag till inredning av jagaren »Upplands» samlingsrum, inbragte 200 kr.

På aftonen var landshövdingeparet och landsantikvarien jämte hembygdsföreningens styrelse och några av socknens förtroendemän av grevparet Björnstjerna inviterade till middag på Almarestäkets slott. Det blev en värdig avslutning på en minnesrik dag i vår sockens historia.

Sven Beckman.

Herman Svenngård.

FÖRENINGEN GAMMELHUS

En hembygds kurs »Känn din bygd» anordnades 29—31 okt. 1948 på Kvarngården, Gammelhus, Östhammar, av Stockholms läns bild-

ningsförbund, Frösåkers hembygdsförening, studierådet i Östhammar och bestyrelsen för Gammelhus i samarbete med Upplands fornminnesförening. Kursen samlade över 30-talet fasta deltagare och många andra intresserade. Intendent Nils Ålenius, Uppsala, talade upplysande och roande om »Gammalt arbetsliv i Frösåkersbygden», »Gamla uppländska allmogehem» och om »Gamla julseder». En utställning var anordnad på Kvarngården av gamla kulturföremål från frösåkersbygden.

På söndagen visades Östhammars kyrka efter högmässan, och därpå bjöds på kyrkkaffe i godtemplarnas studiehem, gamla Söderbergsgården. Konsulent Roland Hammarström talade på söndagskvällen om »Folktro och folksed i Uppland i äldre tider». På lördagskvällen hölls en välbesökt lekstuga med folkskollärare Sven Wallström, Knutby, som lektedare. Svearingens spelmanslag, Valö, utförde allmogemusik under Bertil Georgssons ledning. Kursen avslutades på söndagskvällen med ett anförande av f. distriktstempl. K. G. Blomgren, Östhammar, som tackade de medverkande.

HUDDUNGE HEMBYGDSFÖRENING

Man hade sins emellan talat om att bilda en hembygdsförening i Huddunge, på samma sätt som i andra socknar. På ett möte hösten 1928 tog tanken fast form och en förening bildades. Bland initiativtagarna kan nämnas dåvarande kyrkoherden i socknen, kontraktsprosten E. Gisslandi, sågverksägaren Hj. Söderlund, Sillbo, hemmansägare G. F. Löfgren, Sillbo, Alb. Johansson, Håcksby, Vikt. Pettersson, Rödje m. fl.

Den unga föreningens första uppgift blev att utgräva och restaurera ruinen efter sockenkyrkan från 1300-talet, som raserats då ny kyrka byggdes 1799. Utgrävningsarbetet påbörjades hösten 1930 och fullbordades sommaren 1934. Då hade murarna grävts fram och restaurerats, platsen grundligt undersökts och den bortförda kyrkogårdsmuren upplagts på nytt. Området inhägnades med en gärdesgård.

Nu hade en del tröttnat och det blev på allvar fråga om att upplösa hembygdsföreningen och överlåta vården av den gamla kyrkoplatsen på kyrkorådet. Man menade att föreningen hade fyllt sin uppgift. Men det fanns andra som tyckte att det ännu fanns arbetsuppgifter kvar, och så fick föreningen leva.

Då några år gått började man tänka på att få till stånd en hembygdsgård. En s. k. parstuga från Håcksbytorp inköptes och började 1940 uppföras på platsen invid kyrkoruinen. Vidare har uppförts en uthuslänga från Hagalund, en gammal bod från Ravastbo och en

smedja från Persbo. En bastu från Tingsvastbo komministerboställe skall flyttas dit så snart ske kan, och vidare är det meningen att anlägga en gammal bondgård invid den gamla kyrkogården. En del byggnadsarbeten återstår alltså ännu men måste anstå tills vidare. En gammal torparstuga från prästgården har på andra sidan ruinen uppförts på bekostnad av framlidne Hj. Söderlund, Sillbo. Till denna stuga hör uthus, källare och brunn. Stugan bebos av familj. Lägenheten har av fru Linnéa Söderlund på vissa villkor donerats till hembygdsföreningen.

Hembygdsgården har inte inrättats som museum utan endast försetts med de möbler och husgeråd som användes i dagligt bruk. Den verkar också som vore den bebodd fast gårdsfolket för tillfället gått ut. De samlingar, som finns därutöver, har placerats på andra ställen och nog kunde samlingarna utökas om blott lokaler funnos. De flesta föremålen är gåvor. Det senaste förvärvet är en vällingklocka från Huddungeby, skänkt av firman Olsson & Rosenlund, Heby. Tanken är att sätta upp den vid hembygdsgården.

Den första hembygdsfesten hölls söndagen 21 juli 1929 under god tillslutning. I samband med festen fanns i församlingen en utställning av olika gamla föremål från socknen. Sedan dess har som regel en större fest hållits varje sommar samt därtill någon gång mindre fester. Hembygdsgården är också upplåten för möten och samkväm av olika slag. Sommarens fest 27 juni 1948 var synnerligen välbesökt, omkring 800—900 personer. Den började som vanligt med gudstjänst i kyrkoruinen av kyrkoherde Östlund. Magister Lars Madsén, Stockholm, höll fördrag, sex man ur Upplands spelmansförbund svarade för god allmogemusik och sång utfördes av sångerskan Viola Langby, Stockholm. I programmet deltog också några flickor från socknen och på kvällen dansade man folklekar.

Föreningens medlemsantal har aldrig varit så stort att matrikeln kan skrivas av efter mantalslängden. I början var man uppe i över 100-talet, men efter några år sjönk siffran till omkring hälften. De senare åren har medlemsantalet dock ökat och är nu omkring 90. Detta jämte en del andra tecken tyder på ökad förstäelse för hembygdsrörelsen och större intresse för vår lilla men trevliga hembygdsgård. Det ger gott hopp för framtiden.

Axel Johansson.

HÄRKEBERGA GILLE

För Härkeberga Gilles verksamhet utgör 1947 ett märkesår. Under denna tid har nämligen första etappen i de ekonomiska förbe-

redelserna för en badanläggning avslutats och en modern bastuanläggning uppförts i Härkebergaby. Badanläggningen är avsedd först och främst för de omkring 300 personer, som äro bosatta inom gilletts verksamhetsområde. Ett synnerligt viktigt önskemål har uppfyllts genom att skolbarnen garanterats fria bad. Badanläggningens kostnad belöper sig i runt tal till 16,000 kr. Tomten har skänkts av lantbrukare Birger Karlsson, Härkebergaby, och handlande Carl Söderström har ställt sina brunnar till anläggningens förfogande. Bidrag har dessutom erhållits från Kungl. Pensionsstyrelsen med 2,000 kr., Landstinget 500 kr., Svenska Turistföreningen 500 kr., Härkeberga kommun 500 kr., Nordiska museet 100 kr. och slutligen har medel skänkts genom frivillig insamling.

Som gåva av Nordiska Museet har hembygdsgillet mottagit en gammal bastubyggnad, belägen i Kälsta, Litslena, och arbetet med att flytta och uppföra denna intill Härkebergagården har planerats.

Vid den föreläsningsverksamhet, som bedrivits i gilletts regi, har under året hållits 8 föreläsningar med skiftande ämnen, vilka be-
vistats av 414 åhörare.

Traditionsenligt hade midsommarfestligheter anordnats vid Härkebergagården och kyrkan, vilka rön-
te rekordartad anslutning av bygdens folk (omkring 5,000 besökare). Höjdpunkten i festprogrammet blev ett 1790-tals spel, kallat »Bellmansspel», som främst hade till uppgift att belysa det inflytande högre ståndets dans och musik haft på allmogens under sekelslutet. Medverkande var lutsångaren Olle Nygren, Stockholm, Fyrisgillets och Vallby J. U. F.:s folkdanslag, Upplands spelmansförbund, knektar av den gamla stam-
men m. fl.; kostymeringen var fullt tidstrogen, lånad från Nordiska Museets klädkammare. Radiotjänst gjorde även en direktupptagning av festprogrammet. Överste G. D:son Aschan, Enköping, höll högtidstalet, och gilletts förste hedersledamot, landshövding Kjellman, Uppsala, förrättade prisutdelningen efter den slåttertävling mellan J. U. F. och S. L. U.-kretsarna, som ägt rum under midsommardagen. Till förmån för Härkeberga kyrkas orgelfond medverkade konsertmästare Willy Böck, Uppsala, vid midsommaraftonens konsert i Härkeberga kyrka. I samband med festen hade J. U. F.-kretsen anordnat kretsmästerskap i stafettlöpning om ett av gillet uppsatt vandringspris.

Gilletts styrelse har under året varit sammansatt av ledamöter från Härkeberga, Långtora och Litslena socknar. Medlemssiffran har starkt ökat.

Gösta Öhlund.

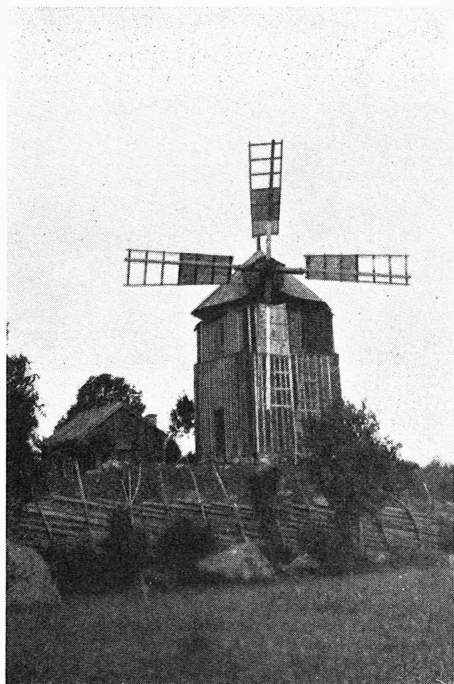

Knutby-Bladåkera forminnes- och hembygdsförbund: Gammelgården i Knutby.

KNUTBY-BLADÅKERS FORMINNES- OCH HEMBYGDS-FÖRBUND

Två stora gåvor har hembygdsförbundet fått mottaga under året. Friherre Carl Beck-Friis på Harg, som tidigare skänkt flera byggnader och föremål till Gammelgården, har som gåva till förbundet överlämnat en gammal värdefull kvarnbod med handkvarn från Byholma i Knutby. Vidare har Korsnäs Sågverks A.B., som likaså tidigare skänkt byggnader till Gammelgården, som gåva till hembygdsförbundet överlämnat den kulturhistoriskt värdefulla Domaregården i Åsby. Båda byggnaderna avses att så småningom flyttas till Gammelgården vid Knutby kyrka. Där skola de bevaras och underhållas för framtiden och för oss och för kommande släkten vittna om hur fäderna byggde, bodde och levde. Förbundet och bygden äro skyldiga givarna varmt tack för dessa värdefulla gåvor.

En för hembygdsförbundet och bygden stor och uppmuntrande händelse under året var att Upplands Fornminnesförening vid sin vårutflykt 23 maj bland annat även besökte Knutby. Vår gamla vackra kyrka med dess rika målningssviter och många dyrbara kulturskatter från skilda tider demonstrerades därvid sakkunnigt av fru Ingeborg Wilcke-Lindqvist, som även skrivit den beskrivning

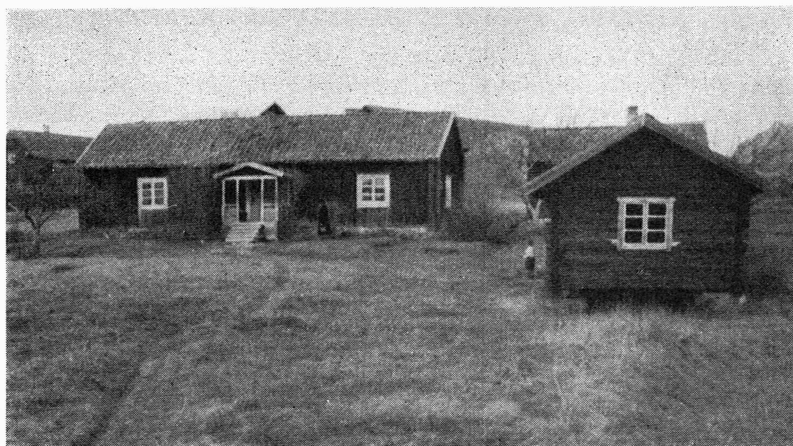

Knutby-Bladåkers forminnes- och hembygdsförbund: Vädervärnen å Gammelgården.

över Knutby kyrka, som utkom år 1947. Gammelgårdens samlingar visades av intendent Ålenius och kyrkvärden David Berglund. Vi äro tacksamma för denna uppmärksamhet mot vår bygd och dess kulturminnen.

Förbundets årsmöte hölls 28 juni, varvid styrelsen omvaldes. Till kassaförvaltare efter nämndeman G. Carlberg, Kjellingby, som under många år pliktroget skött denna uppgift och med intresse stött förbundets verksamhet men nu av åldersskäl undanbad sig återval, valdes folkskolläraren Sven Wallström, Skäringby. Förbundet beslutade bl. a. att försöka anordna några studieflykter i bygden under sakkunnig ledning.

Sommarfesten 1 aug. blev lyckad och samlade mycket folk. Vädret var strålande och programmet gediget. Det hade lyckats förbundet att få ett flertal lokala krafter att medverka och svara för viktiga programpunkter. Föredrag hölls av fil. kand. Ivar Ekstedt,

Knutby-Bladåkers fornminnes- och hembygdsförbund: Domaregården i Åsby, som skall flyttas till Gammelgården.

Ellsta gård, Knutby, över ämnet: »Jakten i gamla tider.» Föredrags-hållaren lyckades på den tid som stod till hans förfogande fånga åhörarnas intresse genom den enkla och fängslande framställningen och ge en synnerligen god översikt över det omfattande ämnet med många intressanta detaljer. Godsägare G. Fohlin, Tarfs gård, Knutby, hade välvilligt ställt sina ridhästar och gotlandsrussar till förfogande och gav en vacker riduppvisning, som livligt uppskattades. Ett spelmanslag av spelmän från Fasterna, Knutby och Bladåker underhöll på ett förtjänstfullt sätt med allmogemusik till fiol, nyckelharpa och dragspel. Scenuppträdanden av artister från Uppsala förekom, ett fyrverkeri avbrändes och så lektes folklekar med liv och lust.

Så sker litet varje år även i en liten förening utan stora anspråk, och vi hoppas och tror att det som görs är och blir till glädje för dem, som nu bygga och bo i vår bygd och för framtida släkten. En allmän inventering i Knutby och Bladåker av fornminnen, redskap, möbler m. m. och kanske framför allt av folkminnen, folk-tro och folksed, medan vi ännu ha många gamla ibland oss, som vet och minns mycket, skulle vara synnerligen intressant och säkert ge mycket av värde. Vi hoppas, att en sådan skall kunna komma till stånd någon gång i en icke alltför avlägsen framtid.

Erik Söderlund.

LAGGA HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Årets första höststorm tog med sig en av de gamla murkna vingarna på Väsby väderkvarn i Lagga, och hembygdsföreningen, som numera är ägare till denna tämligen unika byggnad, kunde därför bespara sig mödan att riva ned vingen i samband med den pågående reparationen av kvarnens yttre. Dessförinnan hann man dock provköra kvarnen, som nu torde vara en av de ytterst få väderkvarnar, kanske den enda i Uppland, som ännu kan ge besked om hur malning med vingdrift skedde i gammal tid. Det är med stor tillfredsställelse som hembygdsföreningen nu kunnat föra sitt första stora ärende under sin verksamhet i hamn.

Föreningens intresse är nu främst inriktat på en annan av socknens äldre byggnader, den s. k. gamla prästgården belägen strax NO om Lagga kyrka. Dena byggnad, uppförd under karolinsk tid och bostad för församlingens kyrkoherde fram till början av 1800-talet, har bevarats nästan oförändrad fram till våra dagar. Huset, som icke torde ha många motsvarigheter i vårt land, skulle i restaurerat skick erbjuda föreningen en synnerligen förnämlig sammanträdeslokal samt en lämplig uppställningsplats för nuvarande och blivande samlingar av äldre föremål. Det är föreningens förhoppning att inom en icke alltför avlägsen framtid kunna övervinna de svårigheter, främst av ekonomisk art, som nödvändigt måste följa med restaureringen av en ålderdomlig byggnad.

Vid årsstämmorna har medlemmarna fått lyssna till värdefulla föredrag i olika ämnen. Sålunda har intendent N. Ålenius talat om »Vården av hembygdens minnen» och landsantikvariern N. Sundquist om »Laggabygden såsom fornbygd». Vid decemberstämman förde oss lantbrukare K. G. Lundin, delvis med hjälp av ur sockenbornas gömmor framletade fotografier, i kontakt med Laggabor från gamla tider.

Föreningens årsberättelse fram till slutet av 1947 utvisar bl. a. att antalet medlemmar är 170. Medel ha insamlats till ett belopp av 12,680:— kr. På inkomstsidan märkes årsavgifter 266:— kr. Behållningen uppgår till 2,426:— kr.

På samma gång styrelsen tackar landsantikvariern Sundquist och intendenten Ålenius för värdefull hjälp främst vid hembygdsföreningens bildande vill den även rikta ett tack till alla föreningens gynnare utom och iom Lagga socken.

Gunnar Zamore.

LIDINGÖ HEMBYGDSFÖRENING

I »Uppland 1947» lämnades en redogörelse för hur Lidingö hembygdsförening tack vare en frikostig donation blivit ägare till samt-

liga byggnader på »Täcka Udden», och hur föreningens publikation »Lidingöboken 1946» utkommit från trycket. Från det senaste verksamhetsåret finns däremot icke några lika betydelsefulla händelser att anteckna, utan föreningens verksamhet kan sägas ha gått i traditionell stil.

Föreningens årsmöte hölls 15 maj 1947 på restaurang Gåshaga. I programmet ingick bl. a. ett föredrag av rektor Gustav Blomberg om en resa till Egypten och det Heliga landet.

Valborgsmässoafton, vid midsommar och Lucia ordnade föreningen som vanligt fester. Särskilt stämningsfull blev Luciafesten genom ett Luciaspel uppfört av en grupp lidingöflickor.

Föreningen har under året fortsatt med att anordna visningar av kända lidingökonstnärers ateljéer, och 19 okt. 1947 besökte man sålunda konstnären Per Sandbergs ateljé i Stockby. Konstnär Sandberg har visat sitt intresse för föreningen genom att som gåva överlämna ett par pennteckningar med motiv från två numera mycket förändrade områden på Lidingön.

Ett nytt inslag i föreningens verksamhet utgjorde en västgötaafton, anordnad 23 mars 1948. På en ort som Lidingön, där invånarantalet stigit från 1,300 personer år 1900 till 9,900 år 1924, 11,400 år 1941 och 18,000 år 1948, är det givet, att den övervägande delen av invånarna icke äro infödda öbor. Föreningen har därför funnit det lämpligt att ordna aftnar med speciella landskapsprogram. Början gjordes med nämnda västgötaafton, för vilken svarade en västgöte, föreningens hedersledamot och f.d. ordförande, läroverksadj. Jonas Haglund. Som conferencier fungerade lidingöbon och västgöten Lars Madsén och i övrigt medverkade den utmärkte berättaren av västgötahistorier, rektor Ragnar Ljunggren, Uppsala, och fil. lic. Olle Veirulf, som sjöng visor av Birger Sjöberg. I programmet ingick även prins Vilhelms vackra film från Västergötland.

Kvällen blev mycket lyckad och föreningen hoppas att exemplet skall mana till efterföljd och att de olika landskapens representanter sluta sig samman för att ordna landskapsaftnar, vid vilka de kunna visa övriga lidingöbor vad deras hembygder ha att bjuda på.

Leif Gillenius.

NORA SOCKENS HEMBYGDS- OCH FORNMINNES- FÖRENING

Verksamheten har under det senaste arbetsåret varit livlig.

Vid årsmötet erinrade ordföranden Gustav Sandmark, Buckarby, om de medlemmar, som avlidit, och sekreteraren parenterade den bortgångne hedersordföranden J. O. Johansson i Gädtsjö, en av

föreningens grundare. Protokollen förtälja år efter år om dennes kärleksfulla arbete för föreningens bästa. Han var med om att skapa den vackra Gammalgården. Det var en vänsäll människa och man satt gärna och länge vid hans sida och tog emot ur hans rika skattkammare.

Ordföranden höll ett föredrag om Nora allmännings historia, grundat på sammanförda urkunder.

En utlyst tävling om personskildringar och annat av kulturellt värde gav ett utmärkt resultat, och samtliga tävlande erhöilo penningpris.

Från kommunen har föreningen erhållit ett anslag på 2,300 kr. till hjälp vid täckandet av omkostnaderna för renoveringen av den s. k. Säljastugan.

Sommarfesten på Gammalgården blev trots mindre gynnsam väderlek lyckad och samlade omkring tusentalet besökare. Högtids-talet hölls av intendent N. Ålenius. Han talade om hembygdsföreningarnas mål och medel, varvid särskilt betonades att värdena från gången tid och nutid skola förenas. Spelmän från Västerfärnebo spelade gamla låtar, och en sångare föredrog visor till luta. Senare demonstrerade intendenten på ett instruktivt och intresseväckande sätt gamla föremål från våra samlingar.

Grosshandlare Axel Petterson, Uppsala, norason och bördig från Buckarby, överlämnade som gåva en sammanställning i bokform av jordeboksutdrag från fädernebyn, omfattande från Gustav Vasas tid fram till 1600-talet, med företal av fil. d:r Manne Eriksson, Uppsala. Föreningen får härigenom ett utomordentligt värdefullt tillskott till sitt sockenarkiv.

Sedan en uppläsning av förste pristagarens uppsats skett, berättade komminister Nils Gustafsson, V.-Färnebo, bergslagshistorier varefter Per Johannes' folkpjäsa »Den gamla gården» uppfördes.

Under året ha nya fynd av stenåldersredskap gjorts vid Östa och Ingbo, och i Kerstinbo har under grävning i mosse ett säreget redskap blottats på ungefär två meters djup, som det blir arkeologernas uppgift att datera.

En vacker gammal på väv målad tapet från Östa har renoverats och pryder nu en av väggarna i Gammalgårdens museibyggnad.

Ernst Nevéus.

RIALA OCH ROSLAGSKULLA HEMBYGDSFÖRENINGAR

Riala och Roslagskulla hembygdsföreningar hade i år vid sina hembygdsfester besök av ett folkdanslag från Åkers skeppslags fadderort Vanda i Finland. Lördagen 31 juli samlades man vid Snåret i

Riala hembygdsförening: Hembygdsgården Snåret i Riala.

Riala och söndagen 1 aug. vid Bodagården i Roslagskulla. Folkdanslaget utgjordes av 15 personer, som under den vecka besöket varade voro inkvarterade i olika hem i Riala och Roslagskulla. På så sätt blev det tillfälle för värdar och gäster att verkligen lära känna varandra. Vid hembygdsfesterna talade fru Hjördis Allén om förhållandena i Finland, och folkdanslaget utförde synnerligen skickligt en rad intressanta gamla danser. Mest intressant bland danserna var »Själaskutt», som härmar sälarnas sätt att hoppa på isen.

Vid hembygdsfesterna redogjorde ordföranden för de två föreningarnas verksamhet, uppvisade nytillkomna föremål m. m. samt spelade i Riala på en egendomligt konstruerad fiol, byggd av Rialaspelmannen Lundin.

Gils Olsson Nordberg.

SINGÖ HEMBYGDSFÖRENING

Singö hembygdsförening hade i våras sitt årsmöte i Singö församlingshus, varvid årsberättelsen godkändes och ansvarsfrihet beviljades styrelsen. Föreningen, vilken bildades förra året, har anordnat en del föreläsningar, som samtliga rönt god tillslutning. Medlemsantalet uppgår till ett 40-tal.

I samband med årsmötet hölls föredrag av landsantikvarien, d:r Nils Sundquist, Uppsala, som dels talade om Uppland och dels om hembygdsrörelsens stora betydelse.

En hembygdsutställning, kallad »Mitt äldsta föremål», hade anordnats till årsmötet och uppskattades tydligen livligt av den publik på omkring 130 personer, som infunnit sig. Vidare fick man bese en tavelutställning på ett 15-tal dukar, till övervägande delen verk av konstnärer, vilka bruka tillbringa sommaren på Singö. Konstverken, som ha privata ägare, hade utlånats från olika hem på ön. Även denna utställning hade mycket av intresse att bjuda.

Det samkväm, som vidtog efter förhandlingarna, avslutades med att ordföranden magister Grönros sjöng sånger till luta samt med den gemensamt sjungna Upplandssången. Under kvällen var kaffeservering anordnad.

Frågan om föreningens framtidsmöjligheter bekymrar, sedan dess hittillsvarande nitiske och intresserade initiativtagare och ordförande folkskollärare Sixten Grönros avflyttat från orten. Såsom en sporre till fortsatt ansvar och arbete i föreningen må slutorden i hans för år 1947 avgivna styrelseberättelse anföras: »Vi hoppas att hembygdsföreningen skall växa från år till år, att alla singöbor går in för att understödja dess arbete. En gång hoppas vi ha en hembygdsgård, där vi kan få se och uppleva våra fäders arbete och flit i de föremål, som vi där kan samla från flydda tider. I förhoppning om förståelse för detta arbete och dess betydelse, samt med en maning till alla att slå vakt om Singö hembygdsförening, ställa vi våra platser till förfogande.»

Då den hembygdsvärdande uppgiften försvåras av ekonomiska och andra omständigheter, torde föreningens studie- och föreläsningssyftsamhet tills vidare vara den lämpligaste formen för dess verksamhet.

Per Raab.

SOLLENTUNA HEMBYGDSFÖRENING

Liksom under föregående år har föreningen anordnat utflykter inom köpingen för att göra invånarna förtrogna med Sollentunas natur och minnesmärken. Sålunda har en utfärd företagits runt Edssjön och en annan till övergivna gårdar och torp i västra Sollentuna. Den gamla boplatsen och gravfälten vid Tuna och sockenkyrkan demonstrerades på hösten 1947 för bl. a. medlemmar i de beslutande kommunala organen.

Vid hembygdsgården firades midsommar och hölls julmarknad. Luciaminnet högtidlighölls i S:t Eriks kyrka. Gemensam supé an-

ordnades i oktober på pensionat Kairo. I landsskapsserien hölls en »Sörmlandsafton» i februari.

En längre, mycket omtyckt resa i två stora bussar anordnades på våren till Härkeberga, Hjälstaviken, Wenngarn och Viby gammelby vid Sigtuna. Samarbetet med grannföreningarna har bl. a. resulterat i ett talrikt besök hos Gamla stans hembygdsförening i Stockholm.

Vid årsmötet i mars 1948 hölls föredrag om Sollentuna för tvåhundra år sedan. Det är styrelsens avsikt att under 1948 kunna publicera en skrift, som bl. a. skall belysa denna tid i köpingens historia.

Styrelsen har sedan årsmötet 1948 följande sammansättning: folk-skollärare Nils Göransson, ordförande, direktör Henning Malmfors, vice ordförande, kontorschef Arnold Eriksson, sekreterare, folkskollärarinnan Maja Söderberg, kassaförvaltare, kamrer Sture Andersson, tjänsteman Erik Björkman och arbetaren K. G. Nilsson. Riksantikvariens ombud Alfred Steijer är adjungerad ledamot av styrelsen. Suppleanter äro fru Wally Carlswärd, köpman Arthur Andersson, kommunaldirektör Axel Andersson, tjänsteman Jussi Carlswärd, handelslärare Alfred Dahlman och arrendator Johan Jakobsson.

Vid årsskiftet 1947/48 hade föreningen 436 medlemmar. Vinst- och förlusträkningen omfattade då kr 2,564:48, och föreningens skulder över tillgångar utgjorde kr 4,514:65.

Nils Göransson.

SPÅNGA FORNMINNES- OCH HEMBYGDSGILLE

Gillet hade under 1947 en livlig verksamhet, bestående av sammankomster och utflykter i olika former. Årsmöte hölls 2 mars, vid vilket gillet egen kör och orkester bjöd på underhållning. Dessutom förekom lekar och gammal dans samt kaffeservering.

16 mars gav aftonunderhållning i Råsta skola (gillet har ännu ingen hembygdsgård), under medverkan av kör och orkester samt föreningens ordförande, Oscar Wennerström, som höll föredrag om Spånga fornlämningar.

Under sommaren förekom två utflykter. 15 juni for gillet på cykeltur och besåg kyrkorna i Skå och Sånga samt Svartsjö slott. Från Färjestaden tog man motorbåt till Hässelby.

Med buss åkte man 24 aug. till Skokloster. Anläggningen demonstrerades av slottsfogde Lundqvist, varefter man åt lunch under slottsparkens jättelindar. Färden fortsatte sedan över Håtuna och Eriksund till Sigtuna, där man hann med både att äta middag och få en titt på staden. Först kl. 21 var bussen åter i Spånga efter en angenäm färd i strålande högsommarväder.

9 nov. företogs med Oscar Wennerström som ciceron en vandring till »forntimnen vid husknuten». Ett tjugotal fornlämningar i Flysta, Solhem och Lunda besågos.

Året avslutades med en luciafest under traditionella former. Kör och orkester samt Lucia med tärnor från Kommunala mellanskolan medverkade. Vidare kåserade Oscar Wennerström om en svensk Lucia efter en gammal värmlandssägen.

Gillet's kör och orkester, som ställer sina krafter till förfogande vid föreningens fester, har även haft separata konserter under ledning av musikdir. Dag Lindberg. Sålunda gavs en vårkonsert i Spånga kyrka 27 april till förmån för Europahjälpen, och under hösten ytterligare två konserter. 16 nov. var det jubileumskonsert med anledning av hembygdskörens 10-årsjubileum och 30 nov. en adventskonsert, då behållningen gick till Röda korset och Europahjälpen.

Detta var i stora drag gillet's verksamhet under arbetsåret 1947.

SUNDBYBERGS HEMBYGDSFÖRENING

Föreningens 14:e verksamhetsår, 1947, har bjudit på samma arbetsprogram som föregående års. Styrelsen har förändrats i så måtto att föreningens gamla kassör, nämndeman Hjalmar Olsson, på grund av sjukdom måst lämna sin post. Till kassör har i hans ställe valts fru Greta Hagwall.

En av föreningens medarbetare utom styrelsen, komminister Frits Wäsström, har avlidit. Han gjorde en betydelsefull insats genom att forska i församlingsböcker och gamla protokoll. Bl. a. skrev han utav prosten H. D. Janssons anteckningar i Bromma församlingsböcker. Den vördige prosten hade nämligen gjort marginalanteckningar med karaktäristiker av sina församlingsbor på latin. Prosten gjorde sig mycket känd utöver sockengränsen genom sitt ställningstagande till brännvinsförsäljningen i Sundbyberg på 1890-talet. Sedermera blev han kyrkoherde i Bollnäs.

Glädjande är att föreningen varje år får mottaga gåvor av något slag. Arkivalier, oljemålningar, gamla föremål och foton. Det kan nämnas, mera i förbigående, att staden har sin egen konstnär liksom Hagalund i Solna har sin Olle Olsson, nämligen John Carlsson. Han har lovat att leverera en oljemålning varje år av gamla byggnader och föreningens fester. De äldsta byggnaderna, vilka inte äro äldre än 70 år, skatta efter hand åt förgängelsen när det nya Sundbyberg växer fram.

Sundbybergs hembygdskommitté: Stockholms Lucia besöker Sundbybergs kyrka.

I sitt testamente har framlidne konstnären Carl Fagerberg donerat sina modeller, fotografier av konstverk och skisser till Sundbybergs stads hembygdsmuseum. Det kommer att påskynda vår lokalfrågas lösning.

Föreningen anordnar flera fester. Den äldsta är Luciafesten, som anordnats femton gånger. Vi hålla den söndagen efter luciadagen i Sundbybergs kyrka. En av de största svårigheter vi hade att kämpa emot var att det vissa år kom så mycket folk att vi med största svårighet kunde bereda plats för alla. Vi ha sökt skapa en fast organisation av funktionärer. Så har under flera år ett antal hemvärnsmän under befäl av ledare skött ordningsdetaljen och scoutledare biträtt med skötseln av övriga detaljer.

Till Luciafesten erhålla många fritt tillträde. Det är de som bo på ålderdomshem och hem för kroniskt sjuka och Frälsningsarméns hem. Dessutom ledande kommunala myndighetspersoner och om

föreningen särskilt förtjänta. Inträdesavgiften är 1,50. Kollekt upptages dessutom för julgåvor till barn. 1947 års kollekt gav 367 kr. Totalt var inkomsten omkring 1,100 kr.

H. Ö.

SYDVÄSTRA UPPLANDS KULTURHISTORISKA FÖRENING

Sydvästra Upplands Kulturhistoriska förening har under förlidet år fortsatt sin verksamhet i syfte att tillvarata och vårda de kulturhistoriska värdena i staden och kringliggande bygd.

Museet har därvid kunnat glädja sig åt en god besöksfrekvens. Sålunda har 222 besökande inskrivit sina namn i besöksboken. Skolklasser har inskrivits kollektivt och många har icke antecknat sina namn, varför besökareantalet kan uppskattas till dubbelt mot angivna siffra. De flesta besöken på museet har gjorts under vinterhalvåret, då museet varit öppet på söndagskvällarna.

Museiföremålens antal var enligt accessionskatalogen vid årets slut 3,621. Som vanligt har ett antal föremål skänkts medan en del inköpts. Bland de mera värdefulla nyförvärven kan nämnas några gåvor, såsom en i det närmaste komplett uppsättning redskap till repslagarebana, ett förnämligt golvur, signerat Jacob Wahlström, Stockholm m. m. Det viktigaste inköpet under året är ett utomordentligt väl arbetat brudtäck.

Föreningens medlemstal var vid årets slut 285.

Nils Lundin.

VITTINGE HEMBYGDSFÖRENING

Under det gångna året har hembygdsföreningen haft ett par årsmöten och ett samkväm. Under ett av dessa berättade Paul Andersson, Mälby, om en resa till Finland och undertecknad läste egna dikter. Vi anse att samkvämen ha en stor mission att fylla inom hembygdsarbetet. Bristen på lämpliga lokaler i Vittinge är dock kännbar. Hembygdsstugan är ganska liten.

Hembygdsfesten blev i år på grund av det dåliga vädret inte helt lyckad. Föredragshållaren, intendent Drakenberg i Västerås, höll ett mycket intressant föredrag om fornminnen i Västmanland. Upplands spelmansförbund glädde oss även i år med sina vackra låtar. Vi fick också vara med om ett gammalt bondbröllop i ord och toner. Spelmannen Johan Olsson var här primus motor och berättade bra om hela tillställningen ända från frieriet fram till själva bröllopsfesten. Under barnens timme roades man med skämttävlingar, både

nya och gamla. Ett lokalpatriotiskt inslag var »Vittinge i ord och bild». Lantbrukaren och journalisten Paul Andersson tjänstgjorde som conferencier. Två gamla sockenbor berättade om vittingeoriginal och om den gamla platsen, där hembygdsstugan nu står. Fru Edith Gustafsson, Norrgården, berättade om sitt arbete med uppteckningen av sagor och sägner för Nordiska Museet samt läste egna dikter. Detsamma gjorde undertecknad. Föredrag om förningenslivet, erkännerligen den gamla föreningen »Bildningens Vänner», hölls av Paul Andersson och herr Lars Nordqvist medverkade med uppläsning. Sist förrättades korum av församlingens kyrkoherde.

Om själva folklivet skulle vara mycket att skriva. De gamla äro gärna med och tittar på dansen och komma då ihåg sin egen ungdom och hur de dansade på logen eller kanske i ett portlider just där hembygdsfesten nu firas. Hembygdsfesten har sedan flera år tillbaka ordnats av hembygdsföreningen och J. U. F. gemensamt, och vi får hjälp och många uppslag av den senare sammanslutningens ungdom. Det är också ungdomen vi måste bygga på i vårt arbete om vi vilja ha framtiden för oss.

Egron Lundell.

VÄRMDÖ SKEPPSLAGS FORNMINNESFÖRENING

Föreningens verksamhet har fortgått på liknande sätt som under tidigare år. Samlingen av olika föremål till vårt museum har givit gott resultat. F. n. finnes cirka 700 st. sådana. Även arkivsamlingen har utökats och omfattar nu cirka 2,500 nummer, tidningsurklipp rörande orten, gamla tryck och skrivelser, bilder, porträtt, begravningskort m. m.

Hösten 1947 utsändes till föreningens medlemmar årsbok 1947 med beskrivningar och historik över gårdarna Brevik och Vreta i Värmdö socken, den förstnämnda av friherre Carl De Geer och den senare av kanslisekreterare Nils Ädelgren. Dessutom hade arkivarie Gunnar Hellström skrivit om den första ångbåten på Norra Värmdö.

Ny årsbok är under utarbetande, men då tryckningskostnaderna f. n. äro mycket höga, torde densamma ej kunna tryckas och sändas ut förrän 1949.

Årsmöte hölls på Stockholms Stifts- och Ungdomsgård Graninge lördagen 22 nov. 1947. Efter mötesförhandlingarna höll överste Allan Cyrus ett mycket intressant och uppskattat föredrag om Vaxholms fästning och dess historia. Efter föredraget samlades medlemmarna till ett trevligt kafferep.

Till sin verksamhet har föreningen från Värmdö kommun erhållit ett anslag av 300 kronor för år 1948 att användas som bidrag till täckande av kostnaderna för uppförande av de båda byggnader föreningen fått från Myttinge Östergård. Föreningen hade vid årsskiftet 168 medlemmar, varav 20 st. äro ständiga ledamöter och 22 dessutom äro medlemmar i Upplands Fornminnesförening. Föreningen har en hedersledamot.

Norrnäs, Norra Värmdö, 5 aug. 1948.

Gunnar Wahlberg.

ÖREGRUNDS HEMBYGDSFÖRENING

Öregrunds Hembygdsförening bildades 24 sept. 1946 under stor tillslutning av intresserade öregrundsbor. Få äro de föreningar som haft så goda förutsättningar genom att redan från början vara ägare av en hembygdsgård. Detta har möjliggjorts genom en frikostig donation av bruksdisponent Karl Fredrik Göransson och hans maka fru Solweig Göransson, Sandviken, vilka till Öregrunds hembygdsförening skänkt sin i Öregrund belägna gård, kallad Öregrundsgården, samt dessutom tillika med fröken Sigrid Göransson donerat större penningbelopp att användas för reparationer av fastigheten. Hembygdsföreningen ber att även i Upplands Fornminnesförenings årsbok få uttala sitt varma tack för den storslagna gåvan.

Öregrundsgården hör till de äldre byggnaderna i Öregrund och har tidigare tillhört en gammal välkänd sjömanssläkt. Våren 1947 tog arbetet med gårdens iordningställande sin början och en stor del av detta arbete har utförts på frivillighetens väg. En del mera omfattande reparationer återstå, men dessa ha måst anstå på grund av svårigheter med arbetstillstånd. Lokalerna, som utgöras av 6 rum och kök, användas huvudsakligast för sammanträden, studiecirkelaftnar, enklare samkväm m. m. för stadens och bygdens befolkning.

Midsommaraftonen samlas man för att fira midsommar i gammal god svensk stil. Först tågar folkdanslaget med musik i täten genom staden och in på festplatsen, där majstången reses under musik av folkdanslagets spelmän. Efter ett kort hälsningstal riktat till såväl öregrundsbor och sommargäster — vilka senare vid denna tidpunkt i antal är lika många som stadens egen befolkning — vidtar ring lekar samt medverkan av Svearingen i Valö, som utför folkdanser. Som avslutning trådes långdansen kring ett intill festplatsen liggande kvarter.

Öregrund's hembygdsförening: Öregrundsgården, donerad till hembygdsföreningen av bruksdisponent K. F. Göransson.

Vi vilja hoppas att hembydsgården skall bli samlingspunkten för såväl stadens som bygdens ungdom, där de vid studiecirkelaftnar och samkväm med ideellt inslag skall finna glädje och trevnad samt vidgat intresse för hembygden.

Öregrund 13 aug. 1948

Karl Wickström.

ÖSTER-LÖVSTA HEMBYGDSFÖRENING

Verksamheten inom Öster-Lövsta hembygdsförening har under 1948 fortgått som tidigare. Att vårt arbete och våra strävanden i kulturminnesvårdens tjänst under de gångna åren värdesatts och uppskattats glädde oss, då vi vid Disagilletts årssammankomst i februari fingo mottaga Gillets belöning och diplom.

I år var det Skärplinge Idrottsklubbs tur att handha vårfirandet vid dammen i Skärplinge. Våren hälsades där med tal av prosten T. Lind, sång av Öster-Lövstakören och ett praktfullt fyrverkeri.

Årsmötet hölls i Gammalgården söndagen 9 maj. Efter förhandlingarna visade vandringsrättare B. Zakrisson från Tierp den av

jordbrukskonsulent Göran Knutsson författade filmen om Upplands jordbruk: »Ny tid över tegarna». Kaffe serverades och musik utfördes.

Enligt årsmötets beslut skulle ingen sommarfest innevarande år hållas, då föreningens kassa räckte till för årets löpande utgifter.

Skräddare Westerlunds stuga har även invändigt i år färdigställts. Målningsarbetet har utförts av konservator Sven Carlsson, Gimo. Såväl tak som väggar och en del möbler i stugan ha ytbehandlats, ävenså ett vackert skåp och en golvklocka i Gammelgården.

Då hemmansägare Karl Persson i Valnäs nyligen rev sina gamla uthus, skänkte han föreningen en tröskvandring. Den är tillverkad på orten år 1873, är helt och hållet förfärdigad av trä och är mycket väl bevarad. Den har nu flyttats till Gammelgården, där den fått sin plats bakom uthuslängan.

Så ha våra samlingar av kulturföremål utökats med bl. a. en gammal vacker kista, som skänkts till hembygdsföreningen. Att sockenborna på så sätt visar sitt intresse för det gamlas bevarande och för Gammelgårdsanläggningen gläder oss styrelseledamöter.

Isac Lagerqvist.